

ció *aixéus* la va recollir J. Coromines a Areu l'a. 1933.

Donat que l'estany és al peu del pic del *Monteixo*, ens veiem induïts a cercar una relació entre *-eixo*, que sembla ser el segon element d'un nom compost, i *Aixeus*. Suposant que **Eix(o)* fos el nom propi del pic, al qual s'hi hauria afegit el cat. *Mont-*, podem veure en *Aixeus* un compost de **Eixo* i l'arrel basca *IB-* 'aigua', la qual es troba en la base de paraules com l'aragonès *ibón* 'laguna de alta muntanya', el gascò *iou* (cf. *DECH*, s. v.), el basc *ibai* 'riu' i el cast. *vega* (< **IBAIKA*, cf. *DECH*, s. v.). El diccionari d'Azkue conté els mots *ibai* 'riu', *ibar* 'vega', *ibaso* 'riu', *ibetondo* 'ribera', *ibi* 'vado', *ibide* 'vado', *iboildu* 'mojar-se completament' (cf. Azkue, s. v.), que contenen tots la base *IB-*; més, als articles *Bosia*, *Boldís*, *Ivorra*.

En conclusió, podríem postular una forma **EXO-IBI*, amb el sentit 'aigües del Monteixo'. La vocalització de la consonant labial és fenomen amb molts paral·lels al Pallars, on precisament tenim *Aneu* (< *ANABI*), *Àrreu* (< **ARRA-BE*), *Ordino* > *Ordineu* (< *URDÍNABE*) i probablement calgui afegir-hi també *Terveu*. X. T.

Per completar l'explicació de tot un petit conjunt, hèm de posar-ho en relació amb altres noms de l'alt Pallars i del Pirineu Central. La Pala d'*Eixe* (oït *éixe*, Cor. 1932, 1933...), cim important que domina per la dreta la vall de Peguera, damunt i al Sud d'Espot (al NE. de la Pala del Sudorn), on es repeteix l'element comú a *Aixeus* i *Monteixo* (oït *muntéixu*, Cor. 1931, 1936 etc.). Element comú que podem identificar amb el bc. mod. *etxe* 'casa, cabanya', puix que ens consta que aquest vestígia, en el nostre basc extrem-oriental, la forma *ēše*; perpetuada en 1) *Exabierre* *ēše-bērrī* 'casa nova' > alt-arag. *Xavier(re)* (*Javier*, tan conegut); 2) *Ix*, poblet de Cerdanya (*E. T. C. I*, 88, 226, a Cerdanya romanitzada abans, *ē* + pal. sofrí encara l'evolució diftongal catalana); 3) *Exenegia* (a. 839, *Acte C. SdU*), bc. *ēše-n egi-a* 'el vessant de la casa', d'on l'important poble *Saneja* (*E. T. C. I*, 88, 154, 220). Fins en el cas del *Monteixo*, el caràcter híbrid és secundari, pura aparença, adaptació al romànic de *MENDI-ēše* 'la cabanya, la pleta, de la muntanya': tal com *Montiberri* s'ha superposat a *MENDI-BE ERRI* (*E. T. C. I*, 170-1, 145, 152) o *MENTESA* > *Montesa*; i amb una translació igual a la de *CASA MAGNA* 'cabanya gran' que ha passat a designar un dels més grans pics d'Andorra, el *Casamanya* (*E. T. C. II*, 22, 25). La *-o* de *Monteixo* potser s'explica per influència del nom de la pardina del *téixu* (xxi, 169), que s'estén davant per davant del *Monteixo*, a l'esq. del riu de Tor, separats per la vall d'aquest riu (te. Norís), en la qual tenim el nom de l'arbre *TAXUS* 'teix' (amb *-o* palleresa pre-cat.), i en general per l'estat de duplicació que va travessar el parlar dels muntanyencs palleesos abans de catalanitzar-se del tot (*E. T. C. I*, 149, 151 etc.).

AIXIRIVALL

Nom d'un llogaret al terme de Sant Julià de Lòria (Andorra).

PRON. MOD.: *solá de širibál* 1920 (Casac.); Cor. escrivia *Aixirivall* en *E. T. C. II*, 37, però creu recordar-hi de 1953 i 1959 la mateixa forma pron. que Casacuberta.

DOC. ANT. Tenim documentada la forma *Ciroval* en el nom d'un Guillem que signa la donació d'una heretat situada a St. Julià de Lòria: «sig + num A. Guillemi de *Ciroval*», 1176 (Baraut, *Cartul. And.*, § 77, 24). Més tard, un tal Ramunde «presbiter de *Cirovall*» apareix com a signant d'un document de 1201 (Baraut, *Cartul. And.*, § 97, 59). *Čiroval* apareix el 1289: «universitas dictorum hominum de Loria constituit suos syndicos P. Bn° de *Čiroval*» (Baraut, *Cart. And.*, 138, 53). Anyós, *Relació de la Vall d'Andorra*, de 1838, p. 9, dóna la forma *Anxiravall*.

La *n* de la forma de 1838 invita a buscar una relació amb *Anserall* i *Ansovell*, però les formes medievals ens ho priven. Potser en l'aparició d'aquesta *n* moderna haurà pogut influir el record d'aquests topònims i d'altres com *Encamp*, *Engordany* o *Engagens*, tots ells a la Vall d'Andorra.

Observava J. Coromines l'any 1955 que «de fet a tot Andorra resten un bon nombre de noms enigmàtics» (cf. *E. T. C. II*, 37) i entre ells citava el cas d'*Aixirivall*. Han passat uns quants anys i s'ha fet molt de camí. Malgrat tot, l'enigma continua present. En el nostre cas, l'única cosa que gosem dir és que sembla que tenim ací un nom pre-romà i que veiem dues possibles vies d'explicació etimològica: l'una per la banda del basc, per la del cèltic l'altra.

Si volem buscar una explicació en el terreny indoeuropeu, podem orientar-nos per la terminació *-vall* que el nostre topònim comparteix amb *Cassovall*, *Envall* i *Xuvall*, aquest últim dintre també del terme de St. Julià. Darrere *Xuvall* podria haver-hi (*a*) un ètim *IPSUM VALLUM* 'el fossat' (cf. *E. T. C. II*, 12), però no és normal en toponímia la palatalització del grup *-rs-* de l'article: tenim *Sapeira*, *Sarroca*, *Soperuny*, *Soliva*, sempre amb *S-*. Potser es podria interpretar *-vall* com el cèltic *VALO-* 'muralla, tanca' que trobem als castellans *Andévalo*, *Arévalo* (cf. *Top. Hesp. I*, 80 i *II*, 227). Aleshores *Xuvall* podria ser **SU-VALO*, amb el cèltic *su* 'bo', és a dir 'la bona muralla'. Un pas més i podem postular **SU-RO-VALO* com a ètim de la forma medieval *Ciroval*; *RO* és un prefixe cèltic,¹ solució normal de la preposició indoeuropea *PRO*. La avantposició de la *a-* locativa i la propagació de la palatalització a la *s* donarien la forma definitiva al topònim *Aixirivall*. Però el *-VALO-* cèltic difícilment podria explicar la *-ll* i tampoc quedaria gaire justificada la *X-* inicial. Al cap i a la fi hem de reconèixer que estem en un «paissatge toponímic» fortament ibero-basc i que poc cèltic podem esperar a Andorra i al Pallars Superior. Potser seria millor cercar un camí en el terreny del basc.

No estaria en desacord amb la forma *Ciroval* (*b*), 1176, un hipotètic compost bc. **ZIRO-ZABAL*, amb haplogogia o síncope, que podríem traduir per 'el bony ample'. *Ziro* 'chichón', 'bosse à la tête' (Azkue, s. v.) és forma moderna pròpia de la vall de Baztan. Quant a *zabal* 'ample' és mot comú a tots els dialectes bascos.